

**DET KONGELIGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT**

Forsknings- og høyere utdanningsministeren

Stortinget
Karl Johansgate 22
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref
25/2284-

Dato
14. april 2025

Representantforslag nr 152 S (2024-2025) om å gjenreise Norge som forskningsnasjon

Samfunnsutfordringene stiller store krav til oss, og ambisjonene på vegne av forskningen må være høye. Norge står i den mest alvorlige sikkerhetspolitiske situasjonen siden andre verdenskrig, og normer og institusjoner som har blitt utviklet i etterkrigstiden er utfordret. I tillegg til den usikre verdenssituasjonen står vi midt i en rivende teknologisk utvikling. Nye teknologier gir nye muligheter, blant annet innenfor helse- og klimaforskning, men stiller også nye krav til blant annet regnekraft, personvern, etikk, forskningssikkerhet og eierskap til data.

Bakteppet er altså vanskelig, og krever innsats. Jeg deler likevel ikke premisset om at Norge som forskningsnasjon må «gjenreises». Utgangspunktet i Norge er svært godt. Den offentlige finansieringen av forskning og utvikling (FoU) er solid. Vi har velfungerende forskningsinstitusjoner og mange sterke forskningsmiljøer. Norsk forskning leverer på høyt nivå. Volumet på den vitenskapelige publiseringen i Norge har økt, siteringsraten ligger over verdensgjennomsnittet og vi gjør det stadig sterkere i EUs rammeprogrammer.

Meld. St. 5 (2022-2023) *Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning 2023-2032* er det sentrale og retningsgivende dokumentet for regjeringens arbeid med forskning og høyere utdanning. I langtidsplanen er det tre overordnede mål: (i) styrket konkurransekraft og innovasjonsevne, (ii) miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft og (iii) høy kvalitet og tilgjengelighet i forskning og høyere utdanning, i tillegg til seks tematiske prioriteringer: hav og kyst, helse, klima, miljø og energi, muliggjørende og industrielle teknologier, samfunnssikkerhet og beredskap og tillit og fellesskap.

Samlet dekker målene og prioriteringene de områdene hvor regjeringen mener at det er aller viktigst med kunnskapsutvikling fremover. God måloppnåelse forutsetter imidlertid også at Norge har et velfungerende forskningssystem. Jeg la derfor fram Meld. St. 14 *Sikker kunnskap i en usikker verden* (2024-2025), gjerne omtalt som «systemmeldingen» for noen uker siden. Flere av punktene i representantforslaget er behandlet i meldingen.

Nedenfor går jeg kort gjennom de enkelte forslagene.

1. Stortinget ber regjeringen utarbeide en forpliktende opptrappingsplan som sørger for at offentlige investeringer i FoU utgjør minst 1 pst. av BNP.

Det har i mange år vært et mål at investeringene i FoU skal utgjøre tre prosent av bruttonasjonalproduktet (BNP) innen 2030, hvorav de offentlige investeringene skal utgjøre minst 1 pst. Dette målet ligger fast, og bevilgningene lå i 2024 tett opp til dette, tross en presset situasjon med sterk økning i forsvarsutgifter.

Norsk BNP er høyt, og det varierer så mye at prosentmålet er krevende å styre investeringene etter år for år. Regjeringen har derfor presisert at «måloppnåelsen må sees over en lengre tidsperiode og med utgangspunkt i en normalsituasjon».

For eksempel innfridde det offentlige én prosent målet i 2019 og 2020, mens den høye veksten i BNP etter den tid, blant annet som følge av krigen i Ukraina og høye energipriser, gjorde at vi havnet godt bak målet i de påfølgende årene.

De fleste internasjonale sammenligninger viser likevel at nivået på offentlige investeringer av forskning er høyt i Norge.

2. Stortinget ber regjeringen fjerne kravet om at alle utenlandske ph.d.-studenter må gjennomgå norsk språkopplæring.

Som representantene vil ha registrert, er det allerede i Meld. St. 14 *Sikker kunnskap i en usikker verden* (2024-2025) varslet at regjeringen skal sende på høring et forslag om å fjerne krav om gjennomføring av språkopplæring for stipendiater og postdoktorer, og heller se på andre virkemidler for å sikre norsk fagspråk og for å forberede kandidatene på det norske arbeidslivet.

3. Stortinget ber regjeringen fjerne kravet om at statlige universiteter og høyskoler skal kreve egenbetaling fra studenter som er statsborgere i land utenfor EØS eller Sveits.

Internasjonalt samarbeid er avgjørende i møte med de store samfunnsutfordringene, og regjeringen er opptatt av at Norge skal være et attraktivt land for talentfulle studenter fra ulike deler av verden. I Meld. St. 14 (2024-2025) *Sikker kunnskap i en usikker verden* (2024-2025) er regjeringen tydelig på at det er behov for å styrke den strategiske tilnærmingen til rekrutteringen av internasjonale studenter til Norge i tråd med fremtidens kompetansebehov.

I oppfølgingen av meldingen, vil regjeringen se nærmere på innretningen på studieavgiftsordningen. Selv om Norge med innføringen av studieavgift er på linje med

sammenlignbare land, kan utviklingen tyde på at innretningen gjør oss lite konkurransedyktige. Jeg er derfor i gang med å se på hvilke tilpasninger vi kan gjøre for å innrette oss på en bedre måte i konkurransen om talentfulle studenter med ettertraktet kompetanse.

Å fjerne kravet om egenbetaling fra studenter som er statsborgere i land utenfor EØS eller Sveits krever endring i universitets- og høyskoleloven som i tilfelle må vedtas av Stortinget. På kort sikt vil jeg jobbe med endringer innenfor gjeldende lovverk.

4. Stortinget ber regjeringen etablere en ordning med «næringstermin» for ansatte i academia, for å stimulere til flere forskningsopphold i norske virksomheter.

Jeg er enig i at det er viktig å stimulere til mer forskning i bredden av norsk arbeidsliv for å fremme utvikling, produktivitet og omstilling. Dette er noe av bakgrunnen for at regjeringen i stortingsmeldingen om forskningssystemet varslet at vi vil nedsette en ekspertgruppe som skal se på dimensjoneringen av doktorgradsutdanningen og samfunnets behov for kompetanse. En viktig del av mandatet til ekspertgruppen vil bli å vurdere behov og virkemidler for å fremme mer forskning i bredden av norsk arbeidsliv.

Vi har per i dag flere ordninger for å stimulere til forskning i norske virksomheter, blant annet offentlig sektor ph.d. og nærings-ph.d.-ordningene. Flere senterordninger, ikke minst ordningen med Sentre for forskningsdrevet innovasjon (SFI), utdanner et betydelig antall doktorgradskandidater og forskere som får erfaring med samarbeid med næringsliv. Regjeringen vil i tillegg videreføre tiltak for å stimulere til gjensidig hospitering eller delte stillinger mellom universiteter og høyskoler og øvrig arbeidsliv, omtalt i Meld. St. 16 *Utdanning for omstilling*.

Vi er videre kjent med at institusjonene på egen kjøp har utviklet ordninger som fremmer samarbeid og mobilitet. NTNU har for eksempel utviklet en ordning som de kaller forsknings- og utviklingstermin. Den gir vitenskapelig ansatte anledning til blant annet å utvikle sin kompetanse eller gjennomføre konkrete innovasjonsprosjekter gjennom opphold i ekstern virksomhet.

5. Stortinget ber regjeringen komme med forslag til gaveforsterkningsordninger og andre tiltak som gjør det mer attraktivt for private å gi økonomiske bidrag til forskning.

Næringslivet er den største forskningsutførende sektoren i Norge. De siste 15 årene har det vært vekst i næringslivets FoU, men nivået er lavere enn regjeringens målsetting og også under OECD-gjennomsnittet. I 2023 lanserte regjeringen derfor en strategi for å øke næringslivets investeringer i FoU. Ett ledd i oppfølgingen er å vurdere sammensetningen av de næringsrettede ordningene, blant annet for å vurdere i hvilken grad de bidrar til tilstrekkelig samarbeid, samfinansiering og spredning av kunnskap.

I Meld. St. 14 (2024-2025) er et av tiltakene å utrede tiltak for å øke den private finansieringen av forskning. Det trengs åpenbart nytenkning på dette området. Erfaringene med gaveforsterkningsordningen som ble avviklet av Solberg II-regjeringen gjør ikke en

reetablering av en slik gaveforsterkningsordning til et førstevalg. For det første var ikke ordningen et virkemiddel for forskning i eller for næringslivet, men for å få private aktører til å finansiere langsiktig, grunnleggende forskning. For det andre fortsatte enkeltpersoner å gi penger til forskning uavhengig av om gaveforsterkningsordningen eksisterte eller ikke. For det tredje mener jeg at offentlig finansiering av forskning skal følge langtidsplanen for forskning og ikke bindes opp i næringslivets prioriteringer, som må være addisjonelle.

6. Stortinget ber regjeringen legge frem en forpliktende opptrappingsplan for å øke grunnbevilgningen til de selvstendige forskningsinstituttene.

Systemmeldingen viser at oppdragsforskningen er under press. Denne utviklingen påvirker rammebetingelsene til instituttene, som har lav grunnbevilgning. Men utviklingen kan også innebære at den direkte dialogen mellom brukere og forskningsmiljøene svekkes. Et tiltak i systemmeldingen er å gjøre en gjennomgang av samarbeidet mellom forskningsinstituttene og næringslivet som tar opp instituttenes mål, rolle, organisering, rammebetingelser og konkurranseforhold. Det er naturlig som en del av dette å vurdere om innretningen på grunnbevilgningen stimulerer både til konkurranse og relevans for instituttsektoren. For øvrig minner jeg om at nivået på grunnfinansieringen blir bestemt i de årlige statsbudsjettene.

7. Stortinget ber regjeringen sikre at norske aktører fortsatt kan delta med like konkurransevilkår i EUs rammeprogram.

Vilkårene for deltakere fra EØS/EFTA-landene som deltar i EU-programmene ligger fast i EØS-avtalen. Blant annet sikrer EØS-avtalen at norske aktører kan delta på like vilkår som deltakere fra EUs medlemsland.

Jeg har høy oppmerksomhet på arbeidet med å sikre at norske aktører får delta på linje med aktører fra medlemslandene, både i inneværende og i neste programperiode. I den forbindelse er det positivt at kommissær for forskning, innovasjon og oppstartsbedrifter Ekaterina Zaharieva senest i et brev fra mars i år forsikret meg om at Kommisjonen, i sitt arbeid med å forberede deltakelse fra ikke-medlemsland i neste programperiode, har høy bevissthet om at Norges deltakelsesrettigheter baserer seg på bestemmelsene i EØS-avtalen.

8. Stortinget ber regjeringen sørge for tilleggsstøtte til universiteter og høyskoler slik at tildelte EU-prosjekter fullfinansieres, og komme tilbake til Stortinget med nødvendige forslag for å sikre dette.

Regjeringen har høye ambisjoner for norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon. Norge lykkes svært godt på mange områder. Dette gjelder også for universitetene og høyskolene, som p.t. står for 31 prosent av returen til Norge.

Dette viser at vi har rigget oss godt med et solid støtteapparat og at regjeringen har valgt å prioritere innsatsen der vi har vurdert at behovet er størst. Norge ligger i toppsjiktet internasjonalt når det gjelder offentlige midler til FoU, og norske universiteter og høyskoler får en høyere andel av sine inntekter gjennom direkte bevilgninger fra staten enn nesten alle andre land. Den høye andelen direkte bevilgninger gir institusjonene handlingsrom til å prioritere midler strategisk internt.

9. Stortinget ber regjeringen sørge for at Retur-EU som del av grunnbevilgningen er på et nivå som sikrer at forskningsinstituttene fortsatt har mulighet til å delta for fullt i EUs forsknings- og innovasjonssamarbeid sammen med norske virksomheter.

Instituttsektoren lykkes svært godt i EUs forsknings- og innovasjonsprogram. Retur-EU er en viktig ordning for å kompensere for noe av gapet mellom EUs finansiering og instituttene faktiske prosjektkostnader og sørge for at instituttene kan opprettholde et høyt deltakelsesnivå. I takt med instituttene økte suksess har Kunnskapsdepartementet ved flere anledninger tilpasset ordningen slik at forskningsinstituttene fulle deltakelse kan opprettholdes. Senest i Revidert nasjonalbudsjett 2024 ble taket på 500 mill. kroner fjernet for å gi Forskningsrådet mer fleksibilitet i forvaltningen av ordningen. For øvrig viser jeg til gjennomgangen av instituttsektoren som er omtalt under punkt 6.

10. Stortinget ber regjeringen utrede modeller for å få mer forskning i næringslivet, for eksempel ved etablering av forskningsstiftelser i offentlig/privat regi.

I Meld. St. 14 *Sikker kunnskap i en usikker verden* (2024-2025) står det at regjeringen vil «utrede nye tiltak for økt privat finansiering av forskning som styrker samarbeidet mellom akademia, næringslivet og offentlig sektor, og løfter næringslivets konkurranseevne». Dette er et arbeid jeg prioriterer høyt, og arbeidet for å komme opp med konkrete tiltak og råd som kan bidra til å øke næringslivets investeringer i FoU er i gang. Samarbeidet med andre departementer og med Forskningsrådet og NHO er viktig i den prosessen.

Med hilsen

Sigrun Aasland

Dokumentet er godkjent elektronisk og påført statsrådets signatur